

Sörensen

lijk mogelijk te maken, bijvoorbeeld door een slagingspercentage van 100. Dat is een uitvloeisel van het competentieonderwijs of liever het vrijblijvend onderwijs, waar mijn fractie nu juist zo graag vanaf wil. De Tweede Kamer heeft met de regering besloten, niet tot landelijke toetsing van kwaliteit over te gaan, waarmee ze een kans mist. Want echt: wil je als mbo'er in samenleving en beroep slagen, dan zul je het Nederlands goed moeten beheersen. Dat mag best worden getoetst. De praktijk, waarop de senaat een wetsvoorstel dient te toetsen, zal leiden tot verdergaande vrijblijvendheid. De sanctie bij overdreven afwijken van de urennorm is zo zwaar, dat hij in de praktijk niet zal worden toegepast. Er is geen ondernemingsraad die daarvoor naar de inspectie stapt. Wij willen graag een reactie van de minister op deze opvattingen.

Over de financiën: ons moet van het hart dat er weer niets gedaan wordt aan de overhead, die het onderwijs, maar zeker het mbo, al decennia teistert. Geld dat in de opleidingen van onze toekomstige technici en ons toekomstig beroepskader zou moeten worden gestoken, gaat naar bestuurders, die elkaar te vaak voor de voeten lopen en beter voor de klas en tussen de leerlingen hun geld zouden moeten verdienen. De menselijke maat: de leraar voor de klas in plaats van in de vergaderzaal.

Ik ben benieuwd naar de beantwoording. In tweede termijn zal ik vertellen of ik die beantwoording voldoende vind en mijn fractie zal voorstellen, voor of tegen dit wetsvoorstel te gaan stemmen. Voorlopig denk ik dat ik mijn fractie zal adviseren om tegen dit wetsvoorstel te stemmen.

□

Mevrouw Linthorst (PvdA):

Voorzitter. Mijn fractie heeft met instemming kennisgenomen van het voorliggende wetsvoorstel. Het intensiveren van de mbo-opleidingen heeft onze volle steun.

In de schriftelijke voorbereiding hebben wij gevraagd naar de risico's van een negatief bindend studieadvies bij de entree-opleidingen. Mijn fractie heeft zorgen geuit dat het budget voor de entree-opleidingen wellicht niet toereikend is, waardoor instellingen geneigd zullen zijn – collega Sörensen zei het ook al: er is concurrentie – om leerlingen die meer begeleiding nodig hebben van de opleiding te verwijderen. Dat is een hier breed gedeelde zorg. Naar het oordeel van mijn fractie heeft de minister hier adequaat op geantwoord. Zij zal zorgvuldig monitoren of zich substantiële wijzigingen voordoen in het aantal studenten dat de entree-opleiding volgt en zij zal eveneens nauwlettend monitoren of het budget voldoende is. Zo nodig neemt zij aanvullende maatregelen. Dat stelt mijn fractie gerust.

Daarmee resteren nog twee vragen. De eerste betreft de leerlingen van 18 tot 23 jaar. Het aantal voortijdig schoolverlaters onder deze groep is hoog. Reden voor de vorige minister om onderzoek te doen naar de vraag of de kwalificatieplicht, die nu tot 18 jaar geldt, uitgebreid zou kunnen worden tot 23 jaar. Wij hebben kennisgenomen van de brief die de minister en de staatssecretaris hierover op 15 april naar de Tweede Kamer heeft gestuurd. Uit deze brief blijkt dat het ophogen van de leeftijd waarop leerlingen kwalificatieplichtig zijn, juridisch niet houdbaar is en, in verhouding tot de kosten die met deze ophoging gepaard gaan, weinig effect zal sorteren. De minister stelt dat de gemeente voor deze groep feitelijk de stok achter de deur vormt. Als een werkloze jonge

re zich bij de gemeente meldt voor een uitkering, kan de gemeente beoordelen of deze jongere nog mogelijkheden heeft om zich beter te kwalificeren voor de arbeidsmarkt. Als dat het geval is, en bij jongeren zonder startkwalificatie is dat het geval, kan de gemeente de jongere een uitkering weigeren onder verwijzing naar verdere scholing. Mijn fractie onderschrijft deze redenering, maar dat neemt de zorgen niet weg. Want wat moet een leerling die er tot twee maal toe niet in geslaagd is een entree-opleiding af te ronden? De gemeente kan de jongere verwijzen naar het mbo, maar het mbo is gerechtigd de jongere te weigeren. Dreigen deze jongeren, zeker in een tijd van oplopende jeugdwerkloosheid en met bezuinigingen kampende gemeenten, niet tussen wal en schip te vallen?

Een tweede vraag betreft de zogenaamde extraneus-examens. Mevrouw De Vries en anderen noemden dit punt al. Er zijn mensen die geen diploma hebben, maar zich in en door hun werk inmiddels voldoende gekwalificeerd hebben. Tot de aanvaarding van dit wetsvoorstel konden zij gebruikmaken van de mogelijkheid examen af te leggen zonder daarvoor eerst onderwijs te volgen. Van deze mogelijkheid is een aantal jaren geleden bijvoorbeeld uitgebreid gebruikgemaakt door de gastouders: mensen die al voor kinderen zorgden, maar om de ouders van de kinderen waarop zij pasten in aanmerking te laten komen voor een toeslag, moesten zij een formele kwalificatie halen. Na de aanvaarding van dit wetsvoorstel is er nog steeds de mogelijkheid om extraneusexamen af te leggen, maar dit dienen de examenkandidaten zelf te betalen. Onderzoek lijkt uit te wijzen dat veel mensen daar dan vanaf zullen zien, omdat zij het geld er niet voor hebben. Mijn fractie is er zich van bewust dat de financiering van het extraneustraject te ruim was. Waarom is niet gekozen voor financiering van de kostprijs? Ziet de minister mogelijkheden om de kandidaten tegemoet te komen?

De voorzitter:

Het woord is aan mevrouw Gerkens, die haar maidenspeech zal houden.

□

Mevrouw Gerkens (SP):

Voorzitter. Ik feliciteer collega Buijn met zijn maidenspeech. Vandaag houd ik mijn maidenspeech. U zult zeggen dat dit niet de eerste keer is, immers, aan de andere kant van dit hof heb ik ook een maidenspeech gehouden. Nou, dat was geen maidenspeech. Het was een VAO, een verslag van een algemeen overleg, en wel eentje onder het tweeminutenregime. Interrupties waren toen helemaal niet toegestaan. Mijn speech hier is dus mijn eerste echte maidenspeech. Dit geeft misschien meteen antwoord op de vraag die veel mensen de afgelopen dagen aan mij gesteld hebben: wat is het verschil tussen deze kant van het hof en de andere kant? In de korte tijd die ik hier heb mogen meemaken, is wellicht het eerste wat opvalt aan mijn overstap de rust en de reflectie, hoewel het vandaag wel even anders was. De overstap is niet zo vreemd. Ik ben hier vele bekenden tegengekomen. De stap de andere kant op is wat merkwaardiger. Drie partijen hebben die gezet: Jan de Wit, Ronald van Raak en Eric Smaling, die vorige week zijn maidenspeech hield in de Tweede Kamer. Ik besef dat zijn inbreng in deze Kamer gemist zal worden en voel mij, eerlijk gezegd, ietwat verlegen om zijn plekje in te vullen. Ik doe het echter met

Gerkens

trots en volle zin op een thema dat mij zeer na aan het hart ligt, namelijk onderwijs.

Enige tijd geleden organiseerde een van de groeperingen van mijn vereniging een leer-en-doe-dag voor ouderen in samenwerking met het roc Landstede. Ze vroegen mij te komen kijken. Aldus liep ik op een ochtend het roc binnen, ervan uitgaande dat ik me met een zoekende blik door een groep jongeren heen zou moeten worstelen eerd dat ik enig idee zou hebben van waar de leer-en-doe-dag zou plaatsvinden. Niets was minder waar. Ik was de deur nog niet door of ik werd ontvangen door jongeren die mij een folder gaven, de weg wezen en koffie aanboden. Dezelfde jongeren hadden vol enthousiasme presentaties gemaakt, met een informatieboekje, en gaven deze vol geduld aan de ouderen. Ik was aangenaam verrast door dit roc, maar helemaal door de potentie die deze leerlingen lieten zien.

Het mbo is een enorm belangrijke stroming in ons onderwijs. Het leidt grote groepen studenten op tot de groep werkenden die de ruggengraat van onze samenleving vormen. Hier zijn de programmeurs, de dokters-assistentes, de verpleegkundigen, de automonteurs, de timmermannen. Zonder deze mensen draait onze economie niet. We hebben een schreeuwend tekort aan een groot deel van deze mensen. Dit onderwijs dient kwalitatief goed te zijn, liefde voor het vak aan te leren en bovendien aan te sluiten bij de praktijk.

Het mbo is echter in een slecht daglicht komen te staan. Ouders klagen dat hun kinderen verveeld thuis komen, studenten eisen les en scholen gaan failliet of komen in financiële problemen door vastgoed. Collega Manja Smits van de Tweede Kamer presenteerde dit voorjaar een rapportage naar aanleiding van een onderzoek onder mbo-docenten. Zij deed vijf voorstellen ter verbetering, waarvan ik er graag één wil uitlichten: de moordende concurrentie tussen de opleidingen. Er zijn ontelbaar veel opleidingen, de een met een nog hippere naam dan de andere, vaak eerder aangeboden vanuit de vraag van studenten dan vanuit de vraag van de arbeidsmarkt. Na het succes van de rockademie, een hbo-opleiding, zijn er nu opleidingen voor artiest en muziekmanager op mbo-niveau. De aandacht is erop gericht om studenten binnen te halen en daarmee de financiering, een trend die zich jaren geleden heeft ingezet. Het gevecht van de school om de student is een slechte zaak, helemaal als geld hierbij de drijfveer wordt. Ik vraag de minister: zouden we niet hier de kwaliteitsverbetering moeten zoeken?

De leden zullen het begrepen hebben: de SP is voor verbetering van het mbo en juicht die van harte toe. Maar dan moet het ook wel een verbetering zijn. Op het eerste gezicht is het verhaal van de minister plausibel. Immers, bij de intrede van het huidige mbo-systeem zijn vele opleidingen verlengd naar vier jaar, terwijl daar vervolgens haar geen goede argumentatie voor was. Die opleidingen kunnen eigenlijk wel terug naar drie jaar, zo redeneert zij. Door de opleiding te verkorten wordt zij intensiever en is de klacht van verveling en gebrek aan lesstof snel verdwenen.

Te allen tijde moet de kwaliteit van het onderwijs, de kwaliteit in relatie tot de arbeidsmarkt, vooropstaan. We willen allemaal dat jongeren een vak leren waarmee ze werk kunnen krijgen en de arbeidsmarkt wil een werknemer die hij niet nog helemaal moet opleiden. De vraag is of dit wetsvoorstel hierbij gaat helpen. Ik zeg het maar recht voor zijn raap: mijn fractie twijfelt hier zeer aan. En niet alleen mijn fractie, want ook vanuit het onderwijs ho-

ren wij geluiden van docenten die verslechtering van de opleiding voorzien. Het verkorten van de opleidingen zal ervoor zorgen dat de aandacht voor werkomgeving en samenwerken onder druk komt te staan. De door de student georganiseerde activiteiten, zoals de leer-en-doe-dag, zullen helemaal verdwijnen.

Doordat sommige lesstof gewoonweg in drie jaar niet gedaan kan worden, zullen de opleidingen versralen en zal de kwaliteit verder onder druk komen te staan. Dat is een onwenselijke ontwikkeling. De minister zal waarschijnlijk tegenwerpen dat er goed is gekeken naar de haalbaarheid van het verkorten, maar de praktijk denkt hier heel anders over. De docenten weten dat veel meer vakopleidingen dan de enkele die nu zijn aangewezen, vanwege de lesstof echt die vier jaar nodig hebben. Ik vrees dat de klacht van het bedrijfsleven dat de studenten niet leren wat nodig is voor de praktijk, hierdoor juist harder zal gaan klinken en dat minder jongeren met een mbo-diploma de aansluiting met de arbeidsmarkt zullen vinden.

Ik geef een voorbeeld. De mbo-opleidingen fotografie gaan in op de techniek en de stijl van de fotograaf. Hiermee, zo zeggen ze, kunt u straks freelancefotograaf worden. Het gros van deze freelancefotografen haalt het eerste jaar freelancen niet eens, niet alleen doordat de markt zo slecht is, maar ook doordat ze gewoonweg niet hebben geleerd te ondernemen. Deze driejarige opleiding zou met vier jaar en kennis op het gebied van ondernemen en marketing al heel wat werkloze fotografen kunnen voorkomen. Heeft de minister niet overwogen om eerst een pilot te doen alvorens dit systeem voor het hele mbo in te voeren? Zo ja, wat zijn haar overwegingen toen geweest?

De bekostiging levert de overheid geld op. Maar is dit de plek waar bezuinigd dient te worden? Mijn fractie is van mening dat dit geld beter gezocht kan worden bij de talloze besturen, raden van toezicht en andere managers die met de vergroting van de mbo-scholen hun intrede hebben gedaan. De bekostiging zal als doel hebben dat de leerling die langer op school blijft, minder oplevert. Scholen gaan dus kritischer kijken naar de studenten. Gaat deze student de opleiding afronden binnen de gestelde tijd? Gaat deze student de opleiding überhaupt afronden? De schooluitval zal hierdoor verminderen, maar het aantal jongeren dat met een diploma de arbeidsmarkt betreedt, zal verkleinen. Daarbij opgeteld krijgen de scholen geen vergoeding meer voor volwassenen die alsnog een diploma willen halen, met als gevolg dat spijtoptanten minder kans hebben op de arbeidsmarkt. Dit geldt echter niet alleen voor spijtoptanten. Ook mensen die vanwege veranderende eisen aanvullende diploma's moeten halen, zullen dat niet meer kunnen. Is dit geen onwenselijke uitwerking van de wet? Ik krijg hierop graag een reactie van de minister.

Als een student na een jaar opleiding besluit dat hij of zij toch van leerrichting wil veranderen, telt het eerste jaar nog mee in de bekostiging. Scholen zullen er dus beter op moeten letten dat studenten de goede studie kiezen. Met dat laatste is op zich niets mis. Een goede begeleiding bij de studiekeuze is van groot belang. We hebben het hier echter over een groep jonge studenten, voor wie de beroepskeuze wel degelijk kan wijzigen, zelfs met een goede studiekeuzebegeleiding. Hoe voorkomen we dat scholen een overstap van studie gaan ontmoedigen? Een ontmoedigde student is een gedemotiveerde student en dat leidt weer tot eerdere schooluitval. En hoe voorkomen we dat

Gerkens

er een selectie aan de poort zal plaatsvinden? Immers, de langstudeerder gaat geld kosten.

Stapelen wordt hierdoor al helemaal lastig. Hoe langer de student blijft, ongeacht de resultaten die deze student heeft behaald, hoe financieel ongunstiger het is voor de school. Uit ervaring weet ik dat het stapelen van studies helemaal geen slechte zaak is. In de loop van de jaren kan een student erachter komen dat hij of zij meer in zijn mars had dan in het begin voorzien. Hij of zij kan besluiten om een vierjarige opleiding te doen, na het derde jaar, maar voor de school pakt zo iets niet gunstig uit, zeker als de student al een diploma heeft gehaald en de vierjarige daarvoor al binnen is. Onderwijs heeft als doel het beste uit de student te halen, ook al kost dit soms wat meer tijd. Deze prikkel is voor de opleiding nu verdwenen. De kans dat zwakkere studenten worden geweerd op de vierjarige opleidingen, is hiermee ook vergroot. Deze studenten kunnen bij deze langere opleidingsduur eerder vertraging oplopen en de scholen zullen stimuleren dat zij de tweejarige of driejarige opleiding gaan doen.

De entreeopleiding is bedoeld om te toetsen of de student voldoende geschikt is voor de opleiding. Binnen vier maanden moet een student te horen krijgen of hij of zij geschikt is. Zo niet, dan kan een andere opleiding binnen de school of dezelfde bij een andere school gekozen worden. Per 1 februari worden de studenten opnieuw geteld. Als een student is afgefallen, telt hij of zij niet meer mee voor de bekostiging. Maar als een student nu in maart beslist om een andere school te gaan volgen? Krijgt deze school dan geld voor de student? Zo nee, hoe groot is dan de kans dat de school zegt dat deze leerling maar later moet terugkomen, of dat een school terughoudend is in het aannemen of vasthouden van studenten die een tweede jaar entreeopleiding gaan doen? Scholen kunnen leerlingen die geen vmbo-diploma hebben behaald, een entreetoets laten doen als zij reden hebben te denken dat deze leerling toch het niveau zou aankunnen. Hoeveel scholen zullen dit risico nemen? Als een student zwak is, is de kans dat deze de opleiding binnen de gestelde termijn voltooit, aanzienlijk kleiner en daarmee vormt die student een financieel risico.

De scholen krijgen 150 miljoen voor kwaliteitsverbetering. Dat is een goede zaak. Helaas wordt dit geld niet geoormerkt. De kans dat dit geld in de grote pot verdwijnt, is daardoor reëel. De minister benadrukt dat de inspectie zal blijven toetsen op kwaliteit, maar dan weten we nog niet of dit geld terecht is gekomen waar het het hardste nodig is. Waarom oormerkt de minister dit geld niet?

Ik sluit af. Met mijn maidenspeech sluit ik me aan bij het elftal van oud-Tweede Kamerleden hier in deze Kamer. Met enige vertraging, dat wel – ik was hier graag twee jaar eerder geweest – maar met een goede reden. Ik ben hier niet om het geld. Het lidmaatschap van deze Kamer is een bijbaan, ook voor mij. Ik ben hier om na alle hectiek de tijd te kunnen nemen om te reflecteren. Die kans krijgen is voor ons allen een hele eer. Een elftal is genoeg voor een wedstrijd. Als twaalfde lid van het team ben ik echter niet van plan om op de bank te blijven zitten. Mocht ik die indruk hebben gegeven, dan kan ik die nu met een gerust hart wegnemen. Ik ben hier gekomen om te spelen.

De voorzitter:

Misschien wilt u nog even ter plekke blijven, zodat ik u mag feliciteren met uw maidenspeech. Op 14 mei laatstleden, dus kort geleden, werd u beëdigd als lid van dit huis,

waar u lid bent van de commissie voor Economische Zaken, de commissie voor Immigratie & Asiel/JBZ-raad en de commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

U begon uw werkzame leven in 1986 als een begeleider bij het Psychologisch Pedagogisch Instituut in Amsterdam. Van 1990 tot 1999 was u werkzaam bij diverse jongerencentra in Castricum en Noord-Scharwoude. Van 1999 tot 2002 werkte u als hoofd personeelszaken bij Milieudéfensie. In die jaren was u ook lid van de deelgemeenteraad Amsterdam Zeeburg. Halverwege de jaren tachtig was u actief betrokken bij de oprichting van de Stichting Werken aan Verdraagzaamheid, die onder meer geld inzamelde voor het monument voor verdraagzaamheid en een herdenkingsplaat voor de vermoorde punker Michael Poyé op het station in Hilversum.

Sinds 1996 bent u lid van de Socialistische Partij, waar u sinds 1999 lid bent van het partijbestuur. U was ook nog lid van het SP-bestuur district Noord-Holland en voorzitter van de SP-afdeling Amsterdam. Van 2002 tot 2010 was u voor de SP lid van de Tweede Kamer. Daar was u woordvoerder voor verkeer, justitie en cultuur en maakte u van 2008 tot 2010 als tweede ondervoorzitter deel uit van het Presidium.

Een bijzondere belangstelling had u en hebt u voor popmuziek en ICT-beleid. Zo opende u in 2008 een meldpunt voor verspilling bij ICT-projecten binnen de overheid. Ik releveer nog heel graag dat een rapport dat is uitgegeven door de Tweede Kamer uw naam draagt als eerste auteur. Het gaat over auteursrecht en auteursrechtbeleid. Dat rapport hebben wij hier al verschillende keren gebruikt en met instemming is daaruit geciteerd. In zoverre hebben wij misschien de Tweede Kamer wat afgesnoept, zodat wij daarover ook vragen hebben gesteld aan de bewindspersonen. Dat is een rapport waarvoor ik u zelfs nog een keer wil complimenteren.

Uw bijzondere belangstelling voor ICT heeft ertoe geleid dat u sinds juni 2011 directeur bent van de HCC, de grootste vereniging van computergebruikers in Europa, een functie die u met groot enthousiasme en ambitie vervult.

Uw pluraliteit aan maatschappelijke en politieke ervaring voorspelt een interessante verdere bijdrage aan het werk van deze Kamer. Wij wensen u daarmee veel succes.

Ik schors de vergadering om de collegae de gelegenheid te geven u geluk te wensen met uw maidenspeech en tevens om de dinerpauze aan te kondigen.

De vergadering wordt van 18.55 uur tot 19.50 uur geschorst.

Minister Bussemaker:

Voorzitter. Allereerst feliciteer ik de leden Bruijn en Gerkens met hun maidenspeech. Ze spraken zoals ik hen ken. Dat geldt voor beide leden. De heer Bruijn sprak erudiet en eloquent, met diverse verwijzingen naar onderwijs, cultuur en wetenschap en naar het belang van Bildung en Forschung. Onderwijs is daarbij altijd de kern. Ik ben het overigens eens met zijn opmerkingen over promotie. Laat dat hier alleen tussen ons gezegd en misschien gezwegen zijn! We zijn in klein gezelschap. Ik dank ook mevrouw Gerkens. Ik denk dat zij heel terecht sprak over het mbo als ruggengraat van de samenleving. Dat zijn heel belangrijke opleidingen. Ik zeg weleens: als al die mensen die gepromoveerd zijn een dag of een week niets doen,